

Fredlös

Fredlös

drama i fem akter efter Joseph Conrad

av Christian Lanciai (2007)

Personerna:

Vinck
Cornelius
Hudig
Kapten Tom Lingard
Peter Willems
Joanna, hans hustru
Leonard, hennes bror
Kaspar Almayer
Aïssa
Blinde Omar, hennes far
Babalatchi
Abdullah
Jim Eng, kines
Ali

Handlingen tilldrar sig i Makassar och på Borneo i nuvarande Indonesien cirka 1870.

Copyright © Christian Lanciai 2007

Akt I scen 1. En veranda i Makassar.

Vinck Det är inget fel på honom. Han är bara något för självsäker.
Cornelius Kan vi inte sätta dit honom?
Vinck Försök. Man kan inte ens slå honom i poker. Andras tur står man maktlös inför.
Cornelius Hur hamnade han här egentligen?
Vinck Det var Tom Lingard som tog hand om honom och drog upp honom. Han rymde hemifrån och ville gå till sjöss, men havet blev för tråkigt för honom, så Lingard satte honom i land här.
Cornelius Hudig är alltför nöjd med honom.
Vinck Han är en alltför god affärsman.
Cornelius Snacka om trollen. Här kommer hans odräglighet själv.
Willems (kommer in) Hallå där! Jag hörde att Tom Lingard kommit i land. Har ni sett honom?
Cornelius Inte alls.
Willems Hudig kommer hit när som helst. Han vill nog ha poker.
Vinck Är det bara därför du har kommit?
Willems Har ni något emot det?
Vinck Inte alls. Slå dig ner.
Willems Jag har en obruten kortpacke med mig. *(tar fram en kortlek)*
Vinck Bra. Blanda och dela.
Cornelius Ska vi inte vänta på Hudig?

Vinck Han kommer när han kommer. Vi behöver honom inte.

Willems (*blandar och ger*) Hoppas jag gett er bra kort den här gången.

Vinck Det blir som det blir ändå.

Cornelius Du ger oss ändå aldrig de kort vi förtjänar.

Willems Vad förtjänar ni för kort?

Cornelius Dem du aldrig ger.

Willems Man kan aldrig få allt.

Cornelius Du har fått allt.

Willems Inte mycket.

Cornelius En bra hustru. En bra tjänst. En bra lön. En bra ställning.

Vinck Hudigs förtroende.

Willems Jag bara sköter hans affärer. Är ni avundsjuka?

Vinck Nej, men vi har varit längre i hans tjänst än du.

Hudig (*inträder*) Här sitter ni som vanligt och spelar kort och röker och super. Fär man vara med?

Vinck Vi väntade bara på er, chefen.

Hudig Har Willems sin oförskämda tur som vanligt?

Vinck Vi hade inte hunnit börja när ni kom in.

Willems Jag delar väl om, nu när vi är fyra?

Hudig Ja, gör så, Willems.

Cornelius Willems frågade om Tom Lingard. Är han i land?

Hudig Ja, han är i land.

Willems Kommer han hit?

Hudig Knappast. Han har tagit in på 'Bläckfisken' som vanligt.

Willems (*ivrig*) Kan man träffa honom där?

Hudig När som helst. Han tar det lugnt.

Willems (*reser sig*) Ursäkta mig, mina herrar, men jag måste träffa honom snarast innan han försvinner igen. (*bryter hastigt upp*)

Vinck Är han i svårigheter?

Hudig Knappast. Bara affärer.

Cornelius Vågar ni verkligen anförtro honom hela er firmas affärer?

Hudig Han har skött sig klanderfritt hittills. Jag litar på en medarbetare tills han sviker mig.

Cornelius Men borde det inte granskas hur han egentligen sköter affärerna?

Hudig Har ni anledning att vara misstänksamma?

Vinck Willems har alltid haft andra affärer på gång vid sidan om er firma som vi inte vet någonting om.

Hudig Ja, med Tom Lingard, som skänkte honom åt mig.

Cornelius Inte bara Tom Lingard.

Hudig Vad är det ni försöker insinuera?

Vinck Ingenting. Bara påpeka att han agerar utan revisor.

Hudig Jag är hans revisor.

Vinck Men ni litar på honom utan att granska honom.

Hudig Jag granskar honom nog men diskret. Det finns ingen anledning att låta granskningen märkas så länge han sköter sig. Sköt ni ert, så sköter han sig, och så sköter jag om er alla.

Vinck Vi litar på er, chefen.

Hudig Bra. Sköt då kortspelet, så att vi kommer i gång någon gång.

Cornelius Jag har blandat och gett. Du börjar bjuda, Vinck.

Vinck (*synar sina kort*) Otur som vanligt. Willems gav mig bättre kort.

Cornelius Börja spela.

Scen 2. Hamnen.

Tom Lingard Nej, Willems, håll er till vad ni har och sköt era affärer som en man! Ni har ju allt. Vad behöver ni mer? Hudig har gett er en präktig villa, ni har fått en vacker fru som gett er barn, ni är som en påfågel i er tjänst, vad behöver ni mer? Jag kan inte ge er något bättre. Jag gav er ju allt det där. Varför vill ni då inte behålla det? Kom bara inte och säg att ni har gjort något dumt.

Willems Tom, jag vill bara ha en försäkring i fall något skulle hända.

Lingard Vad skulle kunna hända?

Willems Det är det man aldrig vet.

Lingard Ni är en skälm, Willems. Ni rymde hemifrån för att få gå till sjöss med mig. Jag gav er havet och ni var inte nöjd. Jag gav er en fin tjänst i land, som ni har skött med den äran, så att ni fått en avundsvärd ställning här i Makassar, som ni nu vill rymma från för att gå till sjöss igen. Är det problem i äktenskapet?

Willems Inte alls. Min fru är undergiven och trogen.

Lingard Vad är det då?

Willems Bara en förkänsla.

Lingard Vad då av?

Willems Mina arbetskamrater hatar mig.

Lingard Skitprat. Paranoia. Inbillning. De kanske avundas er för det förtroende Hudig visar er, men det är inte mer än mänskligt. Vem avundas inte den som är bättre?

Willems Glöm bara inte bort mig.

Lingard Nu är ni där igen. Gå hem och sköt ert jobb och sköt er hustru. Något mer behöver ni inte. Kom till mig om skon klämmer, men om den inte klämmer är det bara att gå på.

Willems Tack, Tom. (*skakar hand med honom*)

Lingard Gå nu. (*Willems går.*) Vad fan håller han på med?

Scen 3. Kontoret.

Hudig (*öppnar dörren från sitt kontor, till Vinck och Cornelius*)

Har Willems kommit ännu?

Vinck Nej.

Hudig Skicka genast in honom när han kommer.

Vinck Ja, chefen. (*Hudig stänger dörren.*)

Cornelius Är han färdig?

Vinck Inte ännu. Men bödeln väntar på honom.

Cornelius Kan det bli blodigt?

Vinck Hur blodigt som helst. (*Willems kommer in.*)

Du ska in till chefen, Willems.

Willems Löneförhöjning nu igen?

Cornelius Var lagom köckig.

Willems Var lagom avundsjuk.

Hudig (*öppnar dörren*) Kom genast in, Willems.

(*Willems kommer in. Hudig stänger dörren efter honom.*)

Kom hit. (*visar en öppen bokföring*) Vad är det här?

Willems (*oförstående*) Vilket då?

Hudig Var är kassan?

Willems Ni menar handkassan?

Hudig Vad annars?

Willems Den betalar jag in mot årsslutet, som jag alltid brukat göra.

Hudig Men det är ju det ni inte har gjort detta årsslut! Var är pengarna?
 Willems (*krymper*) Jag tänkte göra det efter firmans utlägg.
 Hudig (*i tilltagande*) Vilka utlägg?
 Willems Postkostnader, fraktkostnader, presentkostnader, med mera.
 Hudig Ni slingrar er!
 Willems Nej.
 Hudig Jo! Ni försöker komma undan! Vad har ni använt pengarna till eftersom de inte finns här?
 Willems (*ständigt krympande*) Diverse utlägg.
 Hudig Diverse utlägg! Säg som det är! Ni har förskingrat dem för att klara av era egna affärer!
 Willems Nej.
 Hudig Jo! Vet ni inte vad ni gör, karl?
 Willems Jag hade tänkt betala dem tillbaka med det snaraste...
 Hudig Vet hut! Ni har missbrukat mitt förtroende! Ut med er!
 Willems Men herr Hudig, det är ju bara bagateller det är frågan om...
 Hudig Bagateller! Jag litar på en anställd tills han förråder mig! Då sparkar jag ut honom ur mitt liv för alltid! Packa er härifrån omedelbart!
 Willems Herr Hudig, jag försäkrar...
 Hudig Ut! Eller måste jag kasta ut er? (*uppträder hotfullt, Willems drar sig ut med svansen mellan benen*)
 (*Cornelius och Vinck fördjupar sig krampaktigt i sitt arbete när Willems kommer ut.*)
 Släpp aldrig mera in den karlen här! (*smäller fast dörren*)
 Willems (*snuublar på vägen ut, lamslagen av fasa*)
 Cornelius Spring hem till käringen nu och slå henne om du vågar.
 Vinck Sparka inte på skadskjutet djur.
 Willems Ligger ni bakom detta?
 Cornelius Fråga hustrun. (*Willems försvinner ut på flykt.*)
 Vinck Som jag sade: hur blodigt som helst.
 Cornelius Han fick vad han tålde.
 Vinck Han reser sig nog aldrig mer.
 Cornelius Vi ser honom nog aldrig mer.

Scen 4. Hemma.

Joanna (*med barnet på armen, när Willems kommer hem*)
 Jag har hört nyheten, du store man.
 Willems Vi måste härifrån, Joanna. Vi kan inte stanna i Makassar längre.
 Joanna Du menar *du* måste härifrån. *Du* kan inte stanna i Makassar längre.
 Willems Jag har en familj att tänka på.
 Joanna Den skulle du ha tänkt på innan du förskingrade.
 Willems Vad menar du?
 Leonard (*kommer fram inifrån*) Hon menar att du är färdig här.
 Willems Vad gör *du* här?
 Joanna Det var han som kom med underrättelserna. Hudig håller mig skadeslös och låter mig behålla huset. Det är *mitt* hus, Willems. Du har ingenting här att göra.
 Willems Du är min hustru, och du håller mitt barn i famnen!
 Leonard Fattar du inte att du är pantad, Willems? Ge dig av! Du är vanärad, du har gjort det helt själv, och ingen som kände dig vill ha något mer med dig att göra, allra minst min syster, som du bara misshandlat hela tiden. Stick!
 Joanna Det är det bästa du kan göra, Willems. Kom aldrig mera hit igen.
 Willems Kastar ni ut mig ur mitt eget hus?

Leonard Ja, och med all rätt. Hudig gav dig huset. Han är storsint nog att låta din fru behålla det men bara om du försvinner.

Joanna Gå nu, Willems. Det är kört för dig.

Willems (till Leonard) Är det du som ligger bakom det här? Du kunde aldrig tåla mig. Eller är det en komplott tillsammans med de andra? Vem angav mig?

Leonard Det spelar ingen roll. Du fifflade och åkte fast. Det är hela saken.

Willems (ger plötsligt Leonard en knockout så han stupar) Du ser mig aldrig mer, Joanna. (går rasande)

Leonard (reser sig upp med blödande näsa) Fan också!

Joanna (tar hand om honom) Du bad om det, Leonard. Du visste att han var en brutal man.

Leonard (missnöjd) Fan också!

Joanna Se till att han kommer tillbaka. Han är ju ändå min man.

Leonard Men du har ju just kört ut honom!

Joanna Han är ändå min man. Ni har haft ert lilla roliga och fått honom förödmjukad. Vi har tagit ner honom på jorden. Det räcker.

Leonard Jag kryper aldrig för honom mer.

Joanna Låt bli då. Han kommer tillbaka.

Scen 5. En krog.
(Willems sitter och dricker när Tom Lingard kommer in.)

Lingard Jaså, här sitter du och dricker bort ditt liv i stället för att rycka upp dig, din olycka!

Willems Skjut mig, Tom. Jag vill inte leva längre.

Lingard Skitsnack! Du vet ingenting. Jag vet allt.

Willems Om vad?

Lingard Fattar du då ingenting, din stackars mes och narr? Anade du aldrig att Joanna var Hudigs dotter?

Willems (förvånad) Hudigs dotter?

Lingard Hudigs oäkta dotter, som han lurade på dig för att skaffa henne en man. Därför gav han dig huset. Jag har talat med honom. Du är inte skyldig honom någonting, om du går tillbaka till din hustru.

Willems Aldrig i livet. Hon kastade själv ut mig. Hudig kastade själv ut mig. Vad menar de? Gjorde de det bara för glädjen att få förödmjuka mig? Jag kan aldrig gå tillbaka till dem.

Lingard Du måste.

Willems Varför?

Lingard Det är enda sättet för dig att komma vidare. Annars är du misslyckad, om du erkänner dig besegrad.

Willems Jag erkänner mig aldrig besegrad.

Lingard Det är det du gör om du låter dig vara utkastad hemifrån av din hustru.

Willems Hudigs dotter. Varför lurade han mig?

Lingard Han trodde han kunde lura dig. I stället lurade du honom. Ni lurade alltså varandra. Alltså är det jämnt.

Willems Nej, det är inte jämnt, för han blev inte förödmjukad.

Lingard Vad tänker du göra i stället då?

Willems Vad som helst utom återvända. Jag kan hellre dränka mig antingen i havet eller i spriten.

Lingard Nej, det gör du inte. (slår sig ner bredvid honom) Jag har tagit hand om dig en gång. Jag är delvis ansvarig för ditt liv. Kom med mig en andra gång. Men jag lovar dig, att det blir din sista chans.

Willems Kommer du verkligen med ett erbjudande?
Lingard Hudig ville alltid veta varifrån jag fick mitt gummi och min rotting. Jag känner en flod som ingen annan känner till som endast jag kan navigera. Där har jag en handelsstation. Min agent där är Almayer. Du känner honom.
Willems Vad har jag där att göra?
Lingard Jag erbjuder dig ett nytt kungarike. Inte bara kan du bli rik på kuppen utan dessutom mäktig. Där finns allt att hämta och att vinna.
Willems Har jag något val?
Lingard Nej, du har inget val, utom att gå tillbaka till din hustru. Hon vill ha dig tillbaka.
Willems Är det sant?
Lingard Ja, det är sant.
Willems (*ser tankfullt förbi Lingard*) Ni erbjuder mig en ny flyktväg. Jag kan bara ta emot den med öppna armar.
Lingard Bra. Vi seglar genast.
Willems Inga farväl? Ingen packning? Inga pengar? Inga skulder?
Lingard Ingenting. Du bara försvinner till ett nytt liv.
Willems (*blir ivrig*) Vad väntar vi på?
Lingard Brisen från land. Kom med.
(Bryter upp. Willems följer genast med.)

Akt II scen 1. Handelsstationen i djungeln.

Almayer (*sitter och dricker*) Nu kommer den där förbannade slavdrivaren igen. Det enda som händer här någonsin för att avbryta monotonin är hans ankomst, och ändå vore det skönare om han aldrig kom, så att man fick vara i fred med sitt misslyckade liv. (*Tom Lingard kommer in med Willems.*) Kapten Lingard. Men vem fan har ni med er?
Lingard Ett kort besök denna gång, Almayer. Jag installerar härmed er handelskompanjon. Ni känner varandra redan.
Willems Almayer, det var länge sedan. (*sträcker fram handen*)
Almayer (*tar inte emot den*) Vad fan gör du här?
Willems Meningen är att jag kommit hit för att arbeta.
Almayer Här finns inget arbete, bara slöhet, tropiska febrar och gin.
Lingard Ni är visst mer än vanligt berusad idag, Almayer. Lite vänlighet skadar inte. Willems är här för att stanna, så det är lika bra ni kommer överens.
Almayer Nej, jag är inte mer än normalt berusad. Här håller man sig konstant berusad, ty ingenting är värre än en eventuell tillnyktring.
Willems Kapten Lingard har rätt. Lite vänlighet skadar inte, och vi ska ju ändå samarbeta. (*sträcker fram handen på nytt*)
Almayer (*fattar den motvilligt*) Välkommen till helvetet, partner.
Lingard Bra. Jag hoppas ni fortsätter på den bogen. Med lite god vilja kan ni båda här skaffa er rikedom och ett kungarike. Om du slarvar bort ditt liv med att dricka upp det, Almayer, blir livet aldrig bättre.
Almayer Det blir det inte ändå. Man är ju ändå fast här.
Lingard Jag lämnar er två att fortsätta komma överens. Jag måste vidare till nästa hamn. Gör ditt bästa, Willems. Kom ihåg: detta är din andra chans och den sista du får av mig.
Willems Aj aj kapten. (*Lingard går.*)
Almayer Vad fan har du gjort för att förtjäna straffkommendering här bortom all ära och redlighet?

Willems Det ska du inte bry dig om. Jag är här för att arbeta, och vi kan få en del gjort tillsammans.
Almayer Det tvivlar jag på. Det sista man kan göra här är nytta.
Willems Det tror jag inte förrän jag åtminstone försökt.
Almayer Jag försökte aldrig ens. Det var dödfött från början. Det har jag hållit fast vid, och därför har jag klarat mig.
Willems Det är ingen idé vi gör livet surt för varandra, som vi gjorde under Hudig.
Almayer Livet här är surt nog ändå. Du måste ha gjort något allvarligt fel för att hamna här.
Willems Det tar vi en annan gång.
Almayer Alltså är du misslyckad.
Willems (slår näven i bordet) Nej!
Almayer Du var ju lyckligt gift. Fick du inte barn också? Vad hände?
Willems Jag vet allt om ditt misslyckade äktenskap. Försök inte med mig.
Almayer Slog du henne för mycket? Visste du inte att hon var Hudigs oäkta dotter?
Willems Nu räcker det.
Almayer Nåväl, jag ska lämna dig i fred. Det är bäst vi lämnar varandra i fred. Ju mindre vi har med varandra att göra, desto bättre. Vi tålde inte varandra hos Hudig och lär inte tåla varandra bättre här. Gör vad du vill. Jag håller mig åtminstone till min egen sprit.
Willems Du drack för mycket redan hos Hudig. Därför försökte Lingard ge dig ett bättre liv här, som du ändå har sumpat.
Almayer Detta är ett träsk, Willems. Detta avkroksträsk i landet ingenstans är ett mikrokosmos av hela världen, som bara består av sumpade möjligheter. Vad är vi vita kolonialister i vår etablerade överlägsenhet av rikedom och makt? Bara sumpade träskvarelser som alla andra. Människan är skapad misslyckad, och hela naturen skrattar åt människans imbecilla dårskap. Jag förstår naturen, dricker min sprit och ler.
Willems Du bara gaggar.
Almayer Som alla övervisa filosofer.
Willems Vi kommer aldrig att komma överens.
Almayer Jag vet. Därför hälsade jag dig välkommen till helvetet. Få se vem av oss som först går under, du eller jag. Jag tror att det blir du.
Willems Jag skiter i vilket. Du stinker. Jag går ner till förrådet och ser vad som kan göras. (går)
Almayer Ingenting kan göras åt världens helvete, ty det är vi människor som själva har skapat det. (dricker)

Scen 2.

Aïssa Vad ser du hos mig egentligen, du store vite man? Vad har du att hämta hos mig annat än din egen olycka? Håll dig till ditt eget folk. Vi är ju av sämre ras.
Willems Aïssa, jag tål inte mitt eget folk, dessa malliga förtryckare som ingenting har att göra i denna tragiska värld, som bara duger till att förnedra sig och göra bort sig, som min kompanjon Almayer knappast gör annat än bara dekar ner sig genom sprit.
Aïssa Det är de vitas privilegium. De får göra vad de vill. Vi äger att bara arbeta och tjäna dem. Om vi inte arbetar slår de oss och straffar de oss. Att de inte arbetar är deras privilegium.
Willems Du är vacker, Aïssa, i motsats till de vita plumpa kvinnorna som bara gör sig till och går i avskyvärda kläder. Era kläder är både vackra och praktiska. Jag avundas er er frihet och er naturlighet och närhet till naturen. Det är den vi har förlorat.

Aïssa Och därför går ni under. Jag beklagar er. Ni komplicerar livet, medan vi håller det enkelt. Därför klarar vi oss. Vi kommer att finnas kvar när ni är borta.

Willems Därför söker jag mig till dig, för att återfinna livet. De mina förkastade mig och uteslöt mig ur deras gemenskap för att jag var för bra. De tål inte att bli genomskådade. De tål inte att någon skiljer sig från deras korruption och fräckhet, deras hänsynslöshet och låghet, deras vulgaritet och ytlighet, deras lättsinne och arrogans, deras egoism och kortsynthet, deras egennyttan och parasitism...

Aïssa Kom till mig då och var min, du store vite man, men jag varnar dig, att jag ämnar behålla dig. Jag släpper dig aldrig ifrån mig, ty blir du min måste du bli en av oss.

Willems Varför inte? Vad har jag att förlora? Mina egna har kastat ut mig. Varför då inte acceptera att vara utkastad och fredlös som en annan zigenare? Jag älskar dig, *Aïssa*, och vill aldrig förlora dig, ty du är motsatsen till allt det som jag varit som jag lärt mig förakta och hata. Jag ser min väg till frälsning och återlösning genom dig, ty du kan ge mig en ny själ.

Aïssa Kom då in i mitt mörker och älska mig. Håll mig till godo, du store vite man, du gud som nedstigit till oss från kolonialismens höjder till oss slavars och färgades nivå. Du skall få vad du tål, du store vite man, ty du har slutit min själ till dig och redan tagit mig utan att ha rört mig. Ta mig då och låt mig vara din slav.

Willems Nej, min älskade, jag skall vara din slav, ty jag älskar dig.

Aïssa (ler) Då är det ömsesidigt. (*De omfamnas och går ut tillsammans.*)

Sven 3.

Almayer Nu har han varit borta i fem veckor. Det kvittar. Jag klarar mig bättre utan honom. För mig får han gärna förgås bland infödingarna. Jag bad aldrig om någon partner. Kapten Lingard tvingade honom på mig, och jag hade bara att tacka och ta emot, eftersom jag är hans svärson. Jag är fast här. Han kom hit för att göra sig fri, och han har gjort sig fri så till den grad att han blivit en brunstig tjur bland infödingarna. Låt honom älska dem och låt mig slippa honom. Jag saknar honom inte om han dör.

(*Willems dyker upp, långhårig, förfallen, nerdekad, febrig, med skäggstubb och trasiga kläder.*)

Säg bara inte att han är på väg tillbaka. Är det ett spöke jag ser, eller är det en fullständigt fördärvad man?

Willems Hon har lämnat mig, *Almayer*. Jag klarar mig inte utan henne.

Almayer Varför kommer du till mig då? Jaga henne i stället! Hon kan inte vara långt borta.

Willems Jag vill börja på nytt. Jag vill öppna en egen handelsstation. Jag har idéer. Jag kan arbeta. Du kan hjälpa mig med kapital och utrustning.

Almayer Vad vill du mera ha? Mitt hus? Min kostym? Min dotter? Mitt upplag? Du får ingenting, *Willems*. Du är en förlorad man. Varför kom du hit? Vad gjorde du för att bli fockad av *Hudig*? Stal du hans pengar?

Willems Jag lånade bara. Jag hann inte betala tillbaka innan mina vederdelomän upptäckte det och angav mig. Det var rena komplotten.

Almayer Återvänd till dina infödingar. Du kan aldrig bli en människa mer. Du har förlorat ansiktet. Ditt rykte har gjort dig omöjlig. Bränt barn luktar illa. Återvänd du till den brinnande passion du har kvar. Du är pantad i den etablerade världen.

Willems *Almayer*, jag har idéer. Jag har kontakter. Jag kan bygga ett imperium om du hjälper mig på traven.

Almayer Dra för fan i våld. Jag är kungen här. Du kom hit som avdankad tiggare. Lingard slängde dig till mig som ett avgnagt hundben. Jag hjälper dig inte. Stick nu. Annars skjuter jag dig.

Scen 4.

Blinde Omar Var är hon? Varför har hon lämnat mig? Vem skickade den djävulen att ta henne ifrån oss?

Babalatchi Han kom av sig själv, o store Omar. Ingen skickade honom. Han kom från de vita, och dit måste vi skicka honom tillbaka eller döda honom med den andre vite mannen, vår fiende och förtryckare.

Omar Men hon har varit skild från honom, och hon har ändå inte kommit tillbaka.

Babalatchi Vi har gjort allt för att skilja dem åt. Vi tvingade henne ifrån honom, men vi kan inte tvinga henne tillbaka. Hon är din dotter, o blinde Omar.

Omar Hon blev hård mot mig när han kom till henne. Huvudet svullnade på henne när han älskade henne och tog hennes själ ifrån oss, hon blev en annan människa och personlighet, och jag kände henne inte längre. Jag kunde inte läsa henne längre.

Babalatchi Ändå ser du så mycket mer än alla seende. Om du då inte med ditt seende öga längre kan läsa din dotter är jag rädd att hon givit sig helt åt den vite mannens dödliga herravälde.

Omar Ack, den vite mannens herravälde är hela världens olycka. Så mycket ont har endast två vita män åstadkommit här. Hur mycket skall då inte resten av de vita ha gjort åt hela världen?

Babalatchi Tala inte om det. Hon kommer tillbaka.

(Aïssa visar sig. Babalatchi tecknar åt henne att hålla sig tyst.)

Omar Nej, hon kommer aldrig mer tillbaka. Hon är förlorad för mig och för oss alla.

Babalatchi Tre dagar har gått utan att han kommit tillbaka till henne. Han vet att han kan komma tillbaka. Ändå har han inte gjort det.

Omar Hon är ändå förlorad. Hon är fläckad av honom. Han har tagit hennes själ. Han må komma tillbaka och fortsätta ta henne. Hon är ändå förlorad.

Willems (utanför) Släpp mig, era jävlar! Ni kan inte hålla mig borta från henne! Hon är min! *(Aïssa lystrar och vänder genast ut.)*

Babalatchi Jag fruktar att han har kommit tillbaka.

Omar Han är förlorad, och hon också.

röster (utanför) Döda honom! Döda honom!

Aïssa (utanför) Nej! Han är min! Och jag är den blinde profeten Omars dotter!

Babalatchi Hon är din dotter, o blinde Omar.

Omar Till min eviga förbannelse.

Babalatchi Hon har honom helt i sin makt. Han är som en fågelunge i hennes händer. Hon kan göra vad hon vill med honom. Hon är redan för honom som havet för den törstande. Han kan aldrig få henne helt och hållet. Hon är som vatten i hans händer som han inte kan dricka men bara blir mera törstig av. Så kommer deras kärlek att vara tills den dör. Den är redan en ständigt stigande vanvettsfeber, och hon reglerar den alldeles själv.

Omar Vare det som du har sagt, Babalatchi, och låt oss bida vår tid.

Babalatchi Hon är och förblir din dotter, blinde Omar.

Willems (kommer in bärande Aïssa i sina armar) Aldrig mer skall ditt folk komma mellan dig och min kärlek, Aïssa.

Aïssa Du store vite man, du har tagit mig. Behåll mig om du kan, men jag släpper aldrig dig.

Willems Aldrig mer att jag låter dig gå. *(försvinner med henne)*

Omar Är han hennes eller är hon hans? Vem kan mera skilja dem åt?
Babalatchi Frågan är snarare vem av dem som kommer att förtära vem. Trösta dig med att hon är din dotter, o blinde Omar.
Omar Jag hoppas du har rätt, men jag kan inte längre hoppas på henne.
Babalatchi Han är otrogen och därför ett hopplöst fall. Han måste gå under. Och vi kanske kunde åvägabringa både hans och den andre vite bastardens fall genom henne. Hon har honom i sin hand, o blinde Omar. Han är slak som gyttja i hennes händer. Han är med oss. Vi kan få honom att hjälpa oss.
Omar Hur?
Babalatchi Den store Abdullah vill hjälpa oss mot det vita herraväldet. Den store Abdullah känner vår flod men inte vägarna in i den. Aïssas djävul kunde vara honom behjälplig.
Omar Och förråda sin egen sak?
Babalatchi O blinde Omar, som ser allt, ser du inte att han i sin blindhet kan ledas vart som helst bara din dotter visar vägen?
Omar (eftertänksamt) Kanske det finns hopp trots allt för både oss och henne.

Scen 5.

Aïssa Berätta vad Abdullah och du talade om.
Willems Han behöver hjälp med navigering upp för floden. Vi är gamla bekanta. Han är en stor affärsman från Malacka. Han kände genast igen mig och förvånades över att finna mig här. Vi har gjort affärer förut. Vi kan göra affärer på nytt.
Aïssa Han vill störta din partner.
Willems Det är min partners eget fel. Han ville inte hjälpa mig komma i gång igen. Han avvisade mig. Jag gav honom en chans. Han körde bort mig, som alla andra mina egna kört bort mig. Alltså går jag till Abdullah i stället.
Aïssa Han vill störta Tuan Laut.
Willems Det blir svårare. Tom Lingard är fri. Om han förlorar monopolet på floden här finns det andra floder. Tuan Lingard kan klara sig utan oss och vi utan honom. Förstår du inte, Aïssa, att du är det enda jag bryr mig om, det enda jag äger, det enda jag har att leva för? Vad bekymrar det mig om hela världen går under, om alla imperier brakar samman, om hela civilisationen förgås, om den vite mannens världsherravälde går åt helvete, så länge jag har dig? Jag kunde aldrig älska förut. Plötsligt har jag funnit kärleken, och jag släpper den aldrig.
Aïssa Ändå är det svårt för oss att tro på dig. Du kommer från den vita världen, som gjort sig rik och mäktig på att sälja vapen och störta folkerna i krig, som berömmar sig av sin girighet och som bara för olycka med sig till dem som inte är vita. Ingen kan lita på dig här. Allt vi lärt av er är falskhet. Jag är rädd för det svek som väntar alla som har med den vite mannen att göra.
Willems Jag har inte svikit dig. Jag kom tillbaka. Jag gjorde Almayer ett erbjudande. Det var allt. Han ger fan i mig. Alltså kan jag svika hela mitt folk och bli en av er.
Aïssa Det är det jag inte kan tro på förrän du gjort det. När du hjälpt Abdullah mot Tuan Laut skall jag tro på dig.
Willems Din trolöshet förbryllar mig. Varför lämnade du mig första gången?
Aïssa Du bad mig följa med dig till ditt land, ditt onda lögnland som det bara kommer olyckor ifrån, där det bara finns vita kvinnor med hårda ögon och beräknande intriger. Vi är utan list, ty vi är fria och naturliga. Där listen blir en nödvändighet härskar maktens ondska som en mentalsjukdom som fördärvar alla. Det är landet du kommer ifrån. Jag blev rädd för det och lämnade dig.
Willems Jag skall aldrig be dig komma med mig dit mera.

Aïssa Men jag är redan fördärvad av din ras och din mentalitet, då jag är angripen av den kärlek du givit mig. Mina egna hotar förskjuta mig. Min blinde fader hatar dig och vill döda dig. Ändå är du bara ett oskyldigt barn som egentligen bara vill kärlek. Därför skall jag ta hand om dig. Vila i mitt knä. Sov i min famn. Låt mig vara din moder. Jag skall beskydda dig.

Willems (lyder henne) Låt mig försvinna i slöjorna av ditt långa svarta hår med dess anstrykningar av röda eldar. Låt mig drunkna i ditt hav av kärlek. Jag begär inte annat. Låt mig stanna hemma i din själ och sova bort min feber i ditt sköte. Svik mig inte, Aïssa.

Aïssa Du är trygg hos mig men bara hos mig.

Willems Låt oss älska och sova.

Aïssa Kom i min famn.

(De börjar älska. När de håller på smyger sig Omar in ljudlöst och blottar en lång kniv. De märker honom inte. Han lyssnar sig trevande fram och skall just stöta dolken i Willems rygg, när Aïssa märker honom, slungar Willems åt sidan, rusar upp och angriper sin redlöse far, störtar omkull honom, försöker strypa honom.)

Aïssa Släpp kniven! Du dödar honom inte!

Omar (väser) Du är inte min dotter.

Aïssa Han är min man!

Omar Han är vår fiende! Han är otrogen! Han är bara en hund!

Aïssa (får loss kniven, kastar den bredvid Willems, som trollbunden bara tittar på) Han är en man! *(lyckas lyfta upp sin redlöse far och bära ut honom. Man hör hur hon kastar bort honom.)*

Omar (utanför) Förbannelse över dig för att du sviker din tro och ditt folk! Du är nu bara en vit mans hynda! *(fortsätter att gagga och muttra förbannelser)*

Aïssa (till Willems) Jag är din, o store vite man, när du förrått ditt eget folk och ras för min kärlek. Fram till dess är jag lika fredlös som du, men sedan skall vi älska. *(går stolt)*

Willems (tar upp kniven) Ljuva Aïssa, du blir min död, men jag älskar dig. Blir det då min enda lott i livet, att ständigt förråda alla som litar på mig, Hudig, Almayer, Tom Lingard, Aïssa, bara för en fåfång jakt på en kärleksdröm som jag inte vet om den är lögn eller verklighet? Men det är kanske illusionen som vi alla har att leva för, då det knappast finns något annat att leva för. *(rullar över på rygg, uttröttad)*

Abdullah (träder försiktigt in) Willems? Jag har kommit för att hämta dig.

Willems Abdullah? Ännu en som är mitt öde som jag äger att lura och förråda. Välkommen då, öde, och lura mig vidare, ta hand om mig och förför mig och fortsätt leda mig i fördärvet, bara min kärleks illusion åtminstone fortsätter hägra för mig någonstans bortom all tillgänglighet.

Abdullah Kom med. *(Willems reser sig och följer honom.)*

Akt III scen 1.

Almayer Han får skylla sig själv. Jag har ingenting med saken att göra. Han har skapat sitt eget helvete och släppt alla djävlar lösa, och det får han stå för själv inför Tom Lingard, när han kommer. *(Jim Eng störtar in.)* Ja, vad är det, Jim Eng? Har du fått eld i baken?

Jim Eng Det är uppror, sahib! Infödingarna gör uppror! Mynheer Willems har lotsat Tuan Abdullah uppför floden med hans bark och alla hans pirater och lösa mördare! Alla muhammedanska djävlar och mördare har sluppit lösa!

Almayer Tror du inte jag vet det? Tror du jag är imbecill? Vad tänker du göra åt saken?

Jim Eng Ni har kanoner och ammunition! Skjut ner dem! Utrota de vansinniga djävlarerna! De är ändå bara hjärntvättade muhammedaner förblindade av världens intolerantaste religion, som bara är en förevändning för total egoism!

Almayer Kom inte och påstå att buddhismen är bättre.

Jim Eng Jag är inte buddhist. Jag är panteist.

Almayer Vad är det för skillnad?

Röster (utanför) Ge oss kinesen! Ge oss kinesen!

Almayer Vad är det för oväsen? Vad har du gjort dem?

Jim Eng Gör något! Öppna eld! Skjut ner dem!

Almayer Nej, jag tänker inte göra någonting. Jag står under Tom Lingards och hans engelska kompanis beskydd och lyder under hans neutrala flagga. Willems är inte farlig ännu, och han har lyckats hålla sina pygméer i schack med att hissa sin holländska flagga och få hövdingarna att acceptera den holländska överheten i Batavia. Men vad har du gjort för att reta dem?

Jim Eng Jag vägrade böja mig för den utländska flaggan!

Almayer Jag förstår. Du trotsade och var den enda som gjorde det.

Willems Almayer! Släpp in oss! Vi tar över ruljangsen här!

Almayer Det gör ni så fan heller! Du är Tom Lingards man liksom jag!

Willems Jag gav dig en chans! Du försmådade den! Alltså måste jag starta eget med andra partners. Öppna portarna!

Almayer Gå och släng dig i väggen!

Jim Eng Jag ger mig inte utan strid. *(tar fram en revolver och skjuter vilt ut mot de aggressiva. Någon blir skadad, vilda rop av smärta, upprördhet och förtrytelse. Genast bryter sig belägrarna in med Willems i spetsen.)*

Willems Stopp! Inte ett hår får krökas på någons huvud! Almayer, du öppnade eld utan att vi avlossade ett skott. Därför måste vi bryta oss in och oskadliggöra din depå. Du har ett stort lager av krut som vi behöver. Ge mig nycklarna!

Almayer Aldrig i livet.

Willems Sy upp honom! *(Piraterna tar en segelsäck och börjar sy in Almayer i den.)*

Almayer Vad tar ni er till? Detta är ju våld! Willems, fattar du inte att denna galenskap bara kan leda till din egen undergång? Aha, jag ser att den där piratdottern är vid din sida. Det är naturligtvis hon som förvridit huvudet på dig. *(Äissa står Willems bi, som omfattar henne med ena armen, medan han håller ett gevär i den andra.)* Du har låtit dig bli förhäxad och fullständigt bakom flötet. När Tom Lingard kommer tillbaka med sin brigg gör han slarvsylta av er allihop.

Abdullah Tuan Laut har förlist.

Almayer Vad?

Willems Flash har förlist. Tom Lingard har förlorat sitt flaggskepp.

Almayer Därför kunde ni göra denna kupp!

Willems Almayer, jag är förnuftig i allt mitt vanvett. Inte ett hår skall krökas på ditt eller din frus eller din dotters huvud. Men du öppnade eld mot oss. Allt vi ville ha var kinesen.

Almayer Det var han som sköt mot er. Jag skall gottgöra skadan.

Willems Det är rimligt. Men vi måste oskadliggöra dig. Därför tar vi hand om ditt krut och ammunition. Vi rör inte ditt lager. Vi är hederliga affärsmän. Bara ge mig nycklarna.

Almayer (fullständigt ihopsydd upp till hakan) Hur skall jag kunna göra det?

Willems (till Babalatchi) Gå till hustrun och hämta dem. Hon har gömt sig inne i huset. *(Några går in för att hämta hustrun.)*

Almayer Är du nöjd nu? Hela kolonin i upplösning! Du har förrätt din egen välgörare! Du har vanärat mig!

Willems (*lugn*) Vi lämnar dig i fred. Vi låter dig ha din brittiska flagga. Och tala inte om vanära. Jag gav dig ett erbjudande. Din vanära är att du sade nej till din enda chans. Skyll dig själv. Jag är bara konsekvent.

Almayer Förr eller senare kommer Tom Lingard tillbaka.

Willems Det får vi se då.

Babalatchi (*kommer ut med de övriga*) Vi har nycklarna.

Willems Bra! Lämna ingenting kvar! Allt krut måste bort härifrån!

Almayer Tjuv!

Willems (*går honom riktigt nära*) Fyllo! Fortsätt dricka din egen sprit! Det är det enda du duger till. Kom! Vi är färdiga här! Ta med er Jim Eng! Även han måste böja sig för den holländska flaggan!

Jim Eng Sahib! Låt dem inte döda mig!

Almayer Vad kan jag göra? De dödar inte ett ynkligt kryp som du. Försvinn härifrån, era misslyckade rötägg! (*Hela uppbådet ger sig av. Han är kvar i tvångströjan.*)

Fan också! Tom Lingard! Hur fan kunde du förlisa! Se till att få ut mig ur den här tvångströjan. (*Han har lagts i en stol, som han nu kränger i, så att den välter. Liggande hjälplös på golvet.*) Fan också! (*Några tjänare kommer och befriar honom.*)

Aïssa Nu är du min, du store vite man. Du har visat att du kan vara rättvis och stå upp mot dina egna.

Willems För din skull, min älskade, skulle jag gärna skrota hela mänskligheten.

Aïssa Gör det, min älskare, gör det.

Willems Jag har redan gjort det.

Abdullah (*avses till Babalatchi*) Vi har fått honom vart vi ville. Hur länge skall vi behålla honom?

Babalatchi Inte längre än nödvändigt.

Abdullah Den blinde Omar ropar efter hans blod, då han menar att den otrogne dödat inte bara hans dotter men även hennes själ.

Babalatchi Hans liv är i dina händer, o Abdullah. Behåll honom så länge du behöver honom. Sedan är det bara att låta honom försvinna.

Abdullah Som alla andra vita.

Babalatchi Ja. Ju förr, desto bättre.

Almayer (*vrålar*) Du är förlorad, Willems! Du är förlorad!

Willems (*utom synhåll, ropar tillbaka*) Tror du inte jag vet det!

Scen 2. Ombord på Lingards nya skonare.

Joanna Han lever, och det är huvudsaken. Jag ger mig inte, kapten Lingard, förrän jag får honom med mig levande hem.

Lingard Det är möjligt, Joanna, att han inte längre är samma människa.

Joanna Det struntar jag i. För mig är han det vad ni än har gjort med honom.

Lingard Det är inte vad vi gjort som förändrat honom utan vad han gjort med sig själv.

Joanna Tror ni då ni kan inbilla mig att den där drinkaren Almayer är helt oskyldig?

Lingard Det är det vi måste ta reda på. Han kommer ombord nu.

Joanna Jag vill inte se honom. Han har ruinerat min man.

Lingard De har ruinerat varandra. Det är det som är problemet. Vi vet inte vem som började ruinera vem.

Joanna Alla har alltid avundats min man för att han var bättre än alla andra.

Lingard Ändå slängde ni själv ut honom från ert eget hem.

Joanna Min far krävde det för att han fifflat med hans pengar. Han ångrade det efteråt och tog det tillbaka, men då var det för sent. Ingen ångrade det mer än jag.

Lingard Det kan bli svårt att få honom tillbaka.

Joanna Ni har ju fått brev. Den där Abdullah vill ju överlämna honom. Vad är det för svårt med det?

Lingard Fallet kompliceras av att er man faktiskt gjort sitt bästa för att förstöra mitt livsverk.

Joanna Han eller Almayer eller båda eller bara Almayers dårskap?

Lingard Det är det vi måste ta reda på. Här kommer båten nu. – Kom ombord, Almayer!

Almayer (kommer upp över relingen)

Joanna (så fort hans huvud sticker upp) Vad har du gjort med min man, din förbannade alkoholiserade knöl!

Almayer (duckar inför salvan) Vem fan gav dig idén att ta henne med hit ut till landet utan lag?

Lingard Hon bad om det själv. Jag hade ingen talan. Ingen kunde stoppa henne.

Almayer (kommer ombord) Vad din man gjort, Joanna, och alla de härvor han åstadkommit är fullkomligt på hans eget ansvar.

Joanna Det struntar jag i! Han kom hit för att göra affärer! Du hindrade honom! Alltså måste han försöka på egen hand. Skyll dig själv, Almayer, som bara duger till att tömma flaskor!

Almayer Flaskor är till för att tömmas. Den som dricker syndar icke. Det är bara när folk inte dricker som de begår dumheter.

Lingard Låt oss nu diskutera detta som vuxna personer. Jag stationerade Willems här, Almayer, för att ge honom en andra chans. Jag anförtrodde honom åt dig, min egen svärson, för att ge honom en grund att stå på. Den grunden ryckte du undan för honom, så att han såg sig hänvisad till våra konkurrenter. Han ledde dem till framgång, och här är vi nu med skägget i brevlådan, mitt livsverk förstört, vårt monopol ruinerat och Willems hustru som vår anklagare. Frågan är vad vi kan göra åt saken, om vi kan göra något alls.

Almayer Saken är enkel, Tom. Du har ju fått brev från Abdullah. Du vet vad som står i brevet. Det kunde inte ha formulerats klarare. Han vill bli av med Willems, och han vill ha en överenskommelse med dig.

Joanna Betyder det, att det räcker med att vi hämtar Willems?

Almayer Joanna, din man Peter Willems har förstört Tom Lingards livsverk, och både han, Abdullah och Tom vet det mycket väl. Han, Abdullah, vill överlämna din man åt Tom för att slippa döda honom själv.

Lingard Jag har även fått brev från Willems, men jag förstår det inte.

Joanna Vad skriver han?

Lingard Han utmanar mig till att träffa honom privat.

Joanna Ge honom den chansen, Tom, till att förklara sig.

Almayer Låt mig skjuta honom i stället, så är vi av med honom en gång för alla.

Lingard Vad har du emot honom, Kaspar?

Almayer Allt. Han är odräglig, arrogant och överlägsen. Han är ohederlig och brutal. Han har lurat dig, stulit från sin välgörare, misshandlat sin hustru och förstört ditt livsverk. Vad nidingsdåd begär du mer? Vad behöver du mer för bevis för hans totala opålitlighet?

Joanna Han slog mig aldrig, även om han var hårdhänt ibland.

Lingard Jag känner mig ansvarig för hans öde, Kaspar. Han började bra. Han var en lysande affärsman. Men han väckte avund och fick dig och alla andra kompanjoner emot dig. Då tog han strid och skydde inga medel. Kan du anklaga en man för att han försvarat sig mot ojusta attacker och intriger? (*Almayer tiger.*) Jag har alltid kunnat vända trassliga öden till deras fördel, Kaspar. Jag är en gammal och erfaren man och har klarat värre skeppsbrott än förlusten av *Flash*. Du ser ju själv hur jag lyckats komma tillbaka hit med en ny skonare.

Almayer Efter tre månader.

Lingard Ja, förlusten av *Flash* är oersättlig.

Almayer Så vad hindrar dig från att acceptera Abdullahs anbud och föra honom i säkerhet härifrån för att ge honom en ny start i hans karriär som svindlare och kvinnomisshandlare?

Lingard Jag vill höra vad han har att säga först. Han försökte samarbeta med dig, Kaspar, men du avvisade honom. Däri ligger roten till hela detta nya elände. Därför vände han sig emot oss alla. Ge mig en båt med dina bästa roddare, och jag ska själv pejla situationen. (*Joanna gör en rörelse.*) Stanna ombord, Joanna, tills vidare. Jag vill inte ha mera trassligheter med de oberäkneliga piraterna i land.

Almayer Bra, Tom. Du ska få din båt. Men lämna mig utanför.

Lingard Gärna. (*Almayer ämnar lämna fartyget, och Lingard ämnar följa honom.*) Stanna ombord, Joanna. Kom inte i land till detta laglösa helvete av oberäkneliga intrigers intressen och passioner. Du är i säkerhet här utom skotthåll, och vi kan klara det så länge det inte blir några offer.

Joanna Gå i frid, Tom. Jag väntar här. Men låt mig slippa se honom (*menar Almayer*) mer.

Lingard Det är inte för mycket begärt. (*försvinner efter Almayer*)

Joanna Din fredlöshet har blivit ditt skydd, Peter, och din styrka. Om du klarar dig bättre med den och utan mig så låter jag oss vara separerade, och du behöver aldrig veta att jag kommit hit. Men jag finns här om du behöver mig.

Akt IV scen 1.

Babalatchi Vem är det som kommer här smygande i natten som en annan bov för att slakta och röva själar? En vit man, en stor man, en hövding, en man utan fruktan som inger fruktan. Alltså har han kommit, den store mannen som den fallne mannen väntat på i tre dygn nästan utan att sova. Ödena närmar sig sin fullbordan. Låt dem komma och skocka sig och sluta i kaos, som alla passioner alltid mynnar ut i, liksom bäckarna och floderna alltid uppger sig i havets eviga universella kaos utan ände.

Lingard Jag kommer för att söka en vit man.

Babalatchi Jag vet vilken vit man du söker. Du är Tuan Laut, hans store hövding.

Lingard Och vem är du, som vet vem jag är?

Babalatchi Jag är Babalatchi, Abdullahs närmaste man. Utan honom är jag ingenting, och utan den rasande vite mannen är Abdullah ingenting. Men jag vet varför du har kommit.

Lingard Jag vet inte själv varför jag har kommit. Hur kan du då veta varför jag har kommit? Jag har kommit på hans egen inbjudan, och han väntar mig, och han väntar sig kanske döden som sina gärningars lön av mig, men jag väntar mig inte att få döda honom. Jag väntar mig bara rättvisa, men hur denna rättvisa skall skipas eller gestalta sig vet jag ännu inte.

Babalatchi Jag har ett utmärkt vapen här, en träffsäker bössa. Han vet ännu inte att du kommit. Du kan träffa honom härifrån utan att bli sedd när han stiger ut på morgonen från sin hydda och förbannar hela världen. Du kan skipa rättvisa.

Lingard Varför hatar ni honom? Varför vill ni se honom död? Och i så fall, varför dödar ni honom inte?

Babalatchi Vi överlämnar åt de vita männen att själva döda sina vita män. Vi vill rena oss från otroget blod men inte utgjuta det.

Lingard Jag har inte kommit för att döda honom.

Babalatchi Varför har du då kommit?

Lingard (*visar på sin laddade pistol i fickan*) Jag vill bara ha rättvisa. Men jag vill först ha reda på vad den är innan jag utdelar den. Jag är varken domare eller bödel, bara utmättningsman.

Babalatchi Gå då och se vad du har kommit för att utröna, men försök inte komma under fund med vad som är rätt i den problematik du får uppleva, som är alldeles för svår och brännande för oss, varför vi bara vill bli av med den.

Lingard Gott. Jag skall gå honom till mötes.

Babalatchi Han är inte utan bevakning.

Lingard Beväpnad?

Babalatchi Mer än beväpnad.

Aïssa (visar sig) Det är bra, Babalatchi. Jag vet att han har kommit. Han är väntad sedan länge.

Lingard Jag känner dig. Du är den blinde Omars dotter, piraten, som en gång var allas er hövding här.

Aïssa Den blinde Omar är död. Jag hjälpte honom själv på vägen. När han försökte döda min man påskyndade jag hans död.

Babalatchi Den blinde Omar begrovs igår, den som mest av alla ville se den arge vite mannen död.

Aïssa Varför har du kommit, hans gamle mästare? För att döda honom? Eller ännu värre – för att föra honom tillbaka?

Lingard (förbluffad) Hur kunde du ana det?

Aïssa Jag kan läsa människens själar och alla människors själar utom en, som är min egen älskares. Endast hans själ är stängd för mig, fastän vi båda har gett varandra allt. Ge honom inte skulden för hans brott, Tuan Laut. Det var jag som tvingade honom till det. Två gånger lämnade jag honom. Andra gången lovade jag bli honom trogen igen om han vände sig emot sina egna vita bröder och tog parti för vårt eget fria skogsfolk. Det var han modig nog att göra. Därför blev han min på allvar, men samtidigt förlorade jag hans själ. Om jag blev helt ensam inför mitt folk genom att han tog min själ ifrån mig, så var det ingenting mot den ensamhet som sedan blev min i hans eviga sällskap.

Lingard Det är så vi fungerar, vi stackars människor. I ensamhet har vi hela världen till sällskap, och vi älskar desto trognare ju mer vi längtar efter den kärlek vi aldrig kan få, men verkligt ensamma blir vi först när vi aldrig mera slipper vårt sällskap.

Aïssa Vad tänker du göra med honom, Tuan Laut?

Lingard Jag tänker ge honom livet.

Aïssa Som belöning för allt det onda han har gjort och mest dig av alla?

Lingard Nej, som bestraffning. Jag vet att han lever i sitt eget helvete och att han hela tiden själv förvärrat det för sig. Det blir mitt rättvisa straff för honom, att låta honom få behålla det och fortsätta förvärra det.

Aïssa Allt är mitt fel. Det är jag som lockade honom på avvägar.

Willems (bryter plötsligt in) Tro henne inte, kapten Lingard.

Lingard Du, din... (kan inte bärga sig, ger sig på honom, griper honom om halsen och ger honom ett mördande slag i ansiktet, tappar greppet, och Willems vacklar baklänges, blödande i ansiktet)

Willems Just ett snyggt sätt att uppföra sig på.

Aïssa (har sett Lingard nästan fingra på pistolen) Skjut honom inte! (kastar sig ner för Lingard och griper om hans ben) Slå honom inte!

Willems Jag slår inte tillbaka, kapten Lingard. Jag ämnar inte försvara mig. Jag tänker inte slåss och allra minst med er.

Lingard (ursinnig) Är du feg nu också? Säg till din kvinna att släppa mig. Om du inte har något att säga till ditt försvar betyder det att du är skyldigare till ett värre förräderi än jag trodde.

Willems Jag ville träffa er för att ge er en chans att höra någon annan sida av saken än det erbarmliga kräket Almayers som bara har ett perspektiv på livet genom det verklighetsförvridande glaset i hans flaska. Jag skonade honom. Jag hade kunnat få honom expedierad direkt och hela hans depå uppbränd med hela ert lager, men

jag ville inte. Jag ville göra mitt uppror korrekt. Därför kom ingen till skada. Almayer blev bara lite insydd och ärekränkt, som om han hade någon ära som kunde kränkas. Var inte mitt uppror skäligt, kapten Lingard, ni som känner mig, när de kräken i Makassar fick mig utmanövrerad för en baggis...

Lingard Du stal från din välgörare och förrådde honom!

Willems Nej, lånade, och angavs innan jag hunnit återställa lånet. De idioterna ville bli av med mig, precis som ni ville bli av med mig med att dumpa mig här hos Almayer, som bara ville bli av med mig från första början, liksom också de ledande rötäggen här bland piraterna och skurkrajorna bara velat bli av med mig och hoppats att vem som helst skulle döda mig bara de slapp göra det själva. Det är bara Aïssa här som aldrig velat bli av med mig. Släpp upp henne, kapten.

Lingard Jag har ju bett henne att släppa mig!

Willems Hon har släppt er. Men ni står på hennes hår.

(Lingard tar ett steg bakåt. Aïssa reser sig genast och slår händerna för ansiktet.)

Jag har väntat på er i tre dygn, kapten, och inte sovit, inte sovit förrän nu. Hon skulle ha väckt mig när ni kom, men i stället gick hon ut och tog emot er. I tre dagar har hon fruktat er ankomst så ängsligt att hon oavbrutet bett mig skjuta er så fort ni kom. Hon har föreslagit alla möjliga ställen att kunna ta er bakifrån ifrån. Men när ni kom tog hon emot er som en fader nästan som för att välkomna er dom över mig. Jag har väntat på den domen länge. Hur lyder den? Jag har förklarat mig. Vad drar ni för slutsatser?

Lingard Peter, jag visste att jag inte kom hit för att döda er. Almayer och andra av era kumpaner har försökt övertala mig att få er dödad. Nej, jag vill bara glömma er. Ni var en lysande begåvning som jag tog hand om och hjälpte upp, men ni har konsekvent bara fuskat bort alla era möjligheter. Min dom blir att ni får leva – här, bortglömd och förträngd av oss andra, som mitt livs enda misslyckande, som jag skäms för. Ni skall aldrig kunna komma härifrån. Behåll er kvinna – under fyrtio år är det det enda ni lyckats bärga och summan av er karriär. Hon får vakta er, så att ni inte kommer loss igen och börjar svindla och lura folk på pengar och fuska er till nya misslyckanden och havererade karriärer i skojarbranschen. Stanna kvar här och ruttna med era misslyckanden, som Almayer. Jag hjälper er aldrig mer och ämnar aldrig mera se er.

Willems Ni lämnar mig då ensam med henne, min onda genius, som stulit min själ och förfört mitt liv och gjort mig till ett lika vilt djur och halvblod som hon?

Lingard Du är ingen människa längre, Willems. Det går varken att döda dig eller förlåta dig. Du är en obehaglig tanke som saknar kropp och som måste hållas gömd. Du är mitt stora misstag, och din pariaegenskap sticker alla människor i själen utom den kvinna som förbarmat sig över dig i ditt helvete. Håll dig till henne i ditt helvete. Det är det enda liv du har kvar.

Ali Regnet kommer, Tuan Laut.

Lingard Ja, vi måste iväg. *(bryter upp)*

Willems Lingard!

Lingard Nej, Peter, ingenting mer. Jag är färdig med dig. *(går med Ali)*

Willems Jag har ingenting kvar utom dig, Aïssa. Du är det enda liv jag har kvar, och det livet är en förbannelse.

Aïssa Njut av din förbannelse så länge du kan, min älskare. Jag ämnar inte lösa dig ifrån den.

Willems Kom. Jag är trött och behöver sova. Jag har fått min dom som inte är värre än status quo – fortsatt fredlöshet i helvetet.

Aïssa Det är bara kärlek, du store vite man. Det går aldrig över.

Willems Nej, det går aldrig över. *(kysser henne och omfamnar henne, och de går in i hyddan igen. Babalatchi har för länge sedan försvunnit.)*

Akt V scen 1.

Almayer Det kan inte bli värre. Fast med Willems som hot på livstid. Nu har kapten Lingard verkligen blivit galen. Här måste göras något. Och hans hustru bara gråter. Vid första bästa tillfälle skulle Willems passa på att fly och göra världen osäker igen. Det går inte. Jag måste hitta på något. Jag måste försöka få Willems att fly medan hans fru är här och kapten Lingard är borta. Det är bara att skrida till verket genast. (*går bort och knackar på en dörr*) Fru Willems?

Joanna (*öppnar dörren*) Vad är det nu? Mera dåliga nyheter och dunkla insinuationer? Håll er till er flaska!

Almayer Kom in. Vi måste prata vid. Jag måste avslöja sanningen för er.

Joanna Så säger ni alltid när ni tänker hitta på nya lögner.

Almayer Den här gången är det allvar.

Joanna Så det var det aldrig alla de tidigare gångerna ni sade så.

Almayer Saken är den, fru Willems, att kapten Lingard är borta på ärenden vid norra flodmynningen medan er man lever och bara väntar på ett tillfälle att få kunna lämna den här träskvärlden. Ni kan rädda honom nu och komma undan med honom.

Joanna Så allt vad ni hittills sagt var lögner?

Almayer Kapten Lingards avsikt var att hålla honom här som fånge för alltid för vad han har gjort. Därför intalade mig Lingard att övertyga er om att er man var död. Det har jag inte kunnat göra. Jag har försökt, men jag kunde inte krossa ert hjärta. Det är ju bara för hans skull ni kommit hit.

Joanna Det var vänligt av er.

Almayer Men för att kunna klara er flykt behöver ni pengar att betala infödingarna med. Har ni pengar?

Joanna Inte mycket. Hudig sålde huset, och nästan alla pengarna gick till släktingarna. Leonard tog den största delen.

Almayer Har ni någonting kvar alls? Pund, dollar, gulden, vad som helst?

Joanna Tvåhundrafemtio dollar. Det är allt.

Almayer (*andas ut*) Alltid något. Annars hade jag behövt hjälpa er. Jag föreslår att ni genast tager er till er man och talar med honom. Övertyga honom om läget och hans möjligheter. Kanske ni kan rädda honom. Ni är den enda.

Joanna Tack, Almayer. Äntligen kan jag tro på er. Äntligen förstår jag något av situationen. Han är en farlig man, men han är min man. Ja, jag skall rädda honom. När kan jag ge mig av?

Almayer Nu genast. En kanot väntar.

Joanna Jag är redo.

Almayer Kom, fru Willems. (*hjälper henne artigt ut*)

(*när hon är borta*) Alla vägar är öppna, och jag kan stänga dem alla. Hon kan hämta honom och återföra honom till civilisationen, och jag kan fara ner till Tom Lingard och berätta om hans flykt, så att han stoppar den och äntligen skjuter honom. Eller jag kan själv lägga mig i försåt och skjuta den uslingen. Allt är möjligt. Huvudsaken är att han äntligen dör.

Scen 2.

Joanna (*stiger i land*) Är det här han bor, i en usel hydda bland primitiva infödingar och malaria, utan skydd mot sol eller sjukdomar, utlämnad och utkastad av alla? Ja, och jag hjälpte till med att få honom utkastad. Nu är jag själv utkastad och förlorad men har likväl en man att hämta, om han ännu lever.

Willems (kommer stapplande ut) Jag tror inte mina ögon. Hallucinerar jag, eller är du ett spöke ur mitt förflutna? Av alla människor kommer *du* hit och hemsöker mig!

Joanna (chockad först) Är detta slitna härjade förfall av en människa den som en gång var min man, eller har jag bara kommit för att finna ett hopplöst spöke? Dock är det ändå Peter. (*rusar fram och omfamnar honom*) Peter, jag har kommit för att hämta dig! Kusten är klar. Lingard är borta, och Almayer ger dig fri lejd. Jag har en båt till förfogande. Förlåt mig! (*sjunker samman inför honom, klängande fast vid honom*)

Willems (handfallen) För vad?

Joanna För att jag övergav dig! För att jag försköt dig! För att jag kastade ut dig!

Willems Menar du allvar?

Joanna Naturligtvis! Jag har fått veta allt, om dina lidanden här, om dina orättvisor, ditt uppror och vanmakt och Lingards dom! Men det är över nu! Det är bara han som hotar oss, och han är borta.

Willems Du vet ingenting.

Joanna Jo, jag vet allt!

Willems Joanna, du kommer som en uppenbarelse, och det är för gott för att vara sant, men likväl är det sant. Men det är inte som du tror. Almayer bara ljuger och vill bara se mig död och bli av med mig som alla andra och har nog lurat hit dig för att locka mig i en fälla så att han kan genskjuta mig från något bakhåll...

Joanna Nej, han vill bli av med dig och hjälpa dig att fly! Bara därför har han öppnat denna flyktväg för oss!

Willems Det är inte som du tror. Det är aldrig som man tror. Faror lurar i varje busksnår, och hela mitt liv har jag bara blivit lurad på mitt liv. Detta är det sista attentatet. Jag kan bara inte se varifrån det kommer eller vari det består. Därför är det det farligaste.

(*Aïssa synes men håller sig avvaktande utan att bli sedd av Joanna och Willems.*)

Joanna Nej, alla farorna är över nu. Jag har kommit för att äntligen föra dig hem och avsluta din fredlöshet.

Aïssa (träder fram i hela sin härlighet) Vem är hon?

(*Joanna blir chockad och stum och begriper ingenting först.*)

Willems (uppgivet och enkelt) Det är min hustru.

Aïssa Och vad är då jag?

Joanna Var det då sant? Ryktena berättade om en infödingskvinna som du sammanlevde med. Jag vägrade tro det. Almayer sade ingenting och inte heller kapten Lingard. Vad har de lurat mig in i för en fälla?

Willems Joanna, gå tillbaka till båten och vänta på mig där.

Joanna Nej, du är min! Jag släpper dig inte! (*klamrar sig fast vid honom*)

Aïssa Och vad är jag? Din sekundära kvinna och det där fula styckets slavinna? Du sade aldrig att du var gift. Du sade aldrig att du hade ett förflutet som kunde hinna upp dig. Du sade att du lämnat ditt vita liv bakom dig. Och så är du gift med det där halvblodet?

Willems Aïssa, hon har kommit för att hjälpa mig härifrån. Låt mig gå.

Aïssa Om hon inte kan släppa dig, hur skulle jag då kunna göra det, som älskat dig mer än vad någon annan kan göra?

Joanna Hon ljuger! Jag har offrat allt för dig!

Aïssa Men jag har givit honom min själ och omslutit hans med min egen. Vi kan aldrig skiljas åt.

Willems Gå till båten, Joanna. Jag kommer efter.

Joanna Jag kan inte lämna dig ensam med en annan!

Willems (sparkar undan henne) Gör som jag säger!

Joanna (kvidande) Peter, jag släpper dig aldrig mer. Förlåt mig allt. Det är mitt fel att du hamnat här och blivit oigenkännlig både som människa och själ. Det är ju nästan ingenting kvar av dig i all din utbrändhet.

Aïssa Du ser inte hans själ. Du har aldrig sett den eller känt den. Men jag känner den i all sin nakenhet, liksom han i sin falskhet med sina förolämpningar berövat mig allt utom min själ. Jag trodde att jag vunnit dig tillbaka, min älskare, och i stället kommer du hit med en uppgrävd fru som gör anspråk på dig och vill beröva mig det sista jag har kvar av min kärlek. Nej, ditt halvblod, jag accepterar dig inte. *(har tagit av sig sitt skärp och kastar det framför Joanna, fortsätter sedan med armringarna, guldnålarna och blommorna i håret, får sedan fram Willems revolver, riktar den mot Joanna)* Gå, kvinna! Han är min! Jag släpper honom aldrig tillbaka till lögnens land, varifrån all olycka, fulhet och falskhet kommer!

Willems Gå, Joanna. Jag kommer. – Ge mig pistolen, Aïssa. Den är ändå inte laddad, och du kan ändå inte sikta.

Aïssa Det struntar jag i! Du är min!

Willems Aïssa, jag måste gå. Ge mig pistolen. Jag behöver den för att klara av eventuella hinder på vägen.

Joanna Hon är vild. Hon är galen.

Willems Ge mig pistolen, Aïssa! *(nalkas henne)*

Aïssa Du store vite man, jag har ditt liv och din själ i min hand! Jag lämnar aldrig tillbaka det du har givit mig!

Willems Hon är galen. Hon kan ju skadskjuta vem som helst. – Ge hit pistolen, Aïssa! *(kastar sig mot henne, och i det samma skjuter hon. Willems, träffad, stannar stående, kan inte fatta det, och faller sedan.)*

Aïssa (förkrossad, störtar fram över honom) Min man! Min man!

Almayer (har kommit i land) Jag kom för sent. Det är över nu, Joanna. Hon har vunnit och tagit honom till sig. *(tar hand om Joanna)*

Aïssa Min älskade! Jag visste inte ens hur pistolen fungerade! Den bara gick av! Lev kvar hos mig! Det sista jag ville var dig något ont! *(översköljer honom med kyssar och blodar ner sitt långa svarta hår)*

Willems Aïssa, din kärlek... blev för mycket för mig. *(dör)*

Aïssa Han är död! Och jag har dödat honom!

Almayer Nej, Aïssa, du har bara gett honom fri. Annars hade någon annan gjort det. Nu fick du äran för det.

Joanna Var det verkligen min man, det febriga benranglet, den förfallne skeppsbrutne, den malariaanfrätta vilda galningen, den skugga av en man som nu kommit undan?

Almayer Ja, Joanna, han var en gång din man, men det var länge sedan.

Aïssa Du må ha varit gift med honom, du fula halvblod till ful och misslyckad kvinna som lät honom gå, men jag älskade hans själ som var det enda jag begärde av honom, och den behåller jag hos mig. Gå. Ni har dödat honom.

Almayer Lämna henne i fred med sitt lik, Joanna. Jag ska be Tom Lingard ge honom en anständig grav.

Joanna Jag kom hit för att rädda honom till livet men förlorade honom på kuppen. Ta mig bort härifrån, Almayer, från detta vilda mardröms- och sjukdomsrike som blev hans död.

Almayer Han är din nu, Aïssa. *(avlägsnar sig med Joanna)*

Aïssa (ensam med liket) Så kom du undan till slut, du store vite man, men inte på något sätt som du hade tänkt dig. Nu blev de aldrig av med dig, alla de som hatade dig och ville döda dig, ty nu är du fri att hemsöka dem på nätterna för evigt, och jag skall vara med dig i ditt eviga raseri mot den fördömda mänsklighet som kastade ut dig för att i mina armar finna en evig hämnarska. Jag släpper dig aldrig, min älskade, ty nu är du äntligen min i evighet. *(lägger sig över honom som för att aldrig mera släppa honom.)*

Ridå.

(Verona, Påskdagen 8.4.2007)

Efterskrift

Jag älskade Joseph Conrad från mitt förste möte med honom ("Lord Jim" förstås) som mycket ung man, och han var den första engelska författare jag systematiskt började samla på originalspråket. Jag var även en ivrig läsare av Graham Greene på den tiden, och det slog mig som en positiv överraskning, när det visade sig, att Greenes favoritförfattare var just Conrad.

"En fredlös på öarna", hans andra roman, som också kan betraktas som en fördjupad version av den berömda och flera gånger filmatiserade novellen "Mörkrets hjärta", har alltid intagit en särställning i mitt hjärta bland hans romaner, dels då den aldrig egentligen nått den ryktbarhet den förtjänar, dess romantiska särprägel som skiljer den från Conrads samtliga andra verk, och dess täta atmosfäriskhet, som Conrad själv medgav att gjorde den till hans mest "tropiska" roman. Dock är Conrad svår för att inte säga omöjlig att dramatisera, på grund av hans oändliga mångordighet och hans dialogers språkligt höga svårighetsgrad, men när jag läste om "*An Outcast of the Islands*" för första gången på nästan 40 år kunde jag helt enkelt bara inte låta bli, fastän det inte alls var planerat.

Så kom denna dramatisering till – som ett rent hugskott. Heder och ära till Joseph Conrad för det, för hans höga bestående exempel med dess outsinligt inspirerande förmåga.

Göteborg, 30.5.2007